

Jon Hoem, Institutt for kunst og medievitenskap, NTNU

Referer:

Hoem, Jon (2006a): "Selvfremstilling i personlige læringsomgivelser", Norsk pedagogisk tidsskrift 3.2006 s 303-315, , Universitetsforlaget. Oslo

URL: http://infodesign.no/artikler/Selvframstilling_100106.pdf

Selvframstilling i personlige læringsomgivelser

Artikkelen diskuterer personlige publiseringsformer på Internett, med særlig fokus på weblogger, og hvordan disse kan bidra til å øke elevenes muligheter for selvframstilling, samt de vi kan kalle deres selvframstillingskompetanse. Det tas utgangspunkt i erfaringer fra forsknings og utviklingsprosjektet Dramaturgi i distribuert læring¹, der en egen digital læringsarena – eLogg – ble utviklet og brukt i samarbeid med lærere og elever i grunnskolen i Bergen.

Noe av bakgrunnen for oppstarten av prosjektet Dramaturgi i distribuert læring var en utvikling på den åpne delen av Internett hvor mange tar i bruk personlige publiseringsformer² der innhold og personer knyttes til hverandre ved hjelp av hyperlenker. Personlig publisering kan sies å omfatte mange ulike sjangere, fra hjemmesider, vedlikeholdt manuelt, til relativt avanserte tekniske system der mange av publiseringsfunksjonene er automatisert. Fremveksten av en rekke løsninger i denne siste kategorien har senket terskelen for publisering betraktelig, noe som har bidratt til at personlig publisering i dag har fått stor utbredelse, spesielt i form av weblogger³. De fleste personlige publiseringsløsningene gir brukerne kontroll med de grafiske omgivelsene som innholdet presenteres i, samtidig som sjangrene inviterer til ulike kombinasjoner av sosiale og tematiske tekster. En konsekvens er at publiseringsløsningene blir en potensiell arena for selvframstilling, noe som kan være en motiverende faktor, samtidig som det gir den enkelte muligheter til å spille ut sider som gjerne kommer mindre til uttrykk på andre områder.

Selvframstilling får økende betydning i ulike lærings-sammenhenger fordi digitale medier dreier den generelle mediebruken mot en individualisering samtidig som den enkelte i større grad

1 Dramaturgi i distribuert læring var et forsknings- og utviklingsprosjekt finansiert av ITU i perioden 2003-2005. Samarbeidspartnere var Mediesenteret/Høgskolen i Bergen, Intermedia/Universitetet i Bergen, skoleseksjonen Bergen kommune, og Websys AS.

2 Det personlige knyttes til individuell kontroll med innhold og presentasjonsform, i motsetning til redaksjonell kontroll, mens publisering henviser til at innholdet skal være tilgjengelig i en offentlig sammenheng.

3 At brukergenerert innhold, publisert gjennom weblogger, anses å ha et betydelig potensiale understrekes av at så godt som alle store aktører på Internett investerer i slike løsninger. Eksempler er Blogger, eid av Google, Microsofts Spaces, mens både Dagbladet og VG tilbyr weblogger til sine brukere på nett.

forventes å kunne produsere og presentere ulike former for mediemateriell for å synliggjøre egne evner, argumenter, og behov. Det å kunne håndtere sin tilstedeværelse i nettmediene gjennom en bevisst selvfremstilling fremstår dermed som en sentral digital kompetanse (Teknologirådet 2005).

Selvframstilling i nettmediene

Mange har fremhevet hvordan de nettbaserte datamediene kan frigjøre enkeltmennesker fra forhold som forhindrer eller begrenser deres muligheter i møter med andre (Rheingold, 1993), (Turkle, 2005 & 1996). Slike forhold kan være knyttet til alder, kjønn, sosial posisjon, eventuelle handikap, mm. Dette er begrensninger som delvis forsvinner når vi kan utnytte et eksternt medium for å formidle en framstilling av oss selv. Den personlige hjemmesiden er et eksempel på en slik nettbasert publiseringsform der den enkelte kan utnytte en rekke muligheter for selvfremstilling (Chandler, 1998), (Rasmussen 2003), egenskaper som en kan forsterkes ytterligere gjennom publisering-systemer hvis funksjoner utvider mulighetene for interaksjon.

Nettmedienes muligheter til å bygge opp virtuelle representasjoner kan imidlertid medføre betydelige utfordringer, både når vi opptrer i offentlige sammenhenger og i situasjoner vi tradisjonelt knytter til privatsfæren. På den åpne delen av Internett innebærer utviklingen at barn og unge publiserer personlig innhold der de benytter fotografier, ikoner, lydfiler og videoklipp, i tillegg til tekst, for å fremme budskap med ulike betydninger⁴. De unge fremviser ofte en utstrakt multimodal kompetanse, enten dette dreier seg om å uttrykke seg via den papirbaserte skoledagboka, bruk av epost, lynmeldinger, eller ulike former for hjemmesider, nettdagbøker etc. Samtidig synes mange å være lite kritiske til hvilken informasjon de gjør tilgjengelig om seg selv, noe som kan forsterkes gjennom bruk av publiseringsløsninger som er tilgjengelige på en kommersiell basis. De unge kan dermed bli henvist til å opparbeide betydelige deler av sin *digitale kompetanse* innenfor rammer som er unntatt de former for rettleiding som kjennetegner undervisning.

Selvframstillingskompetanse

Selvframstilling kan oppsummeres som å kommunisere ønskede inntrykk av oss selv til andre mennesker på en formålstjenlig måte, uten at unødige konflikter eller misforståelser oppstår. I undervisnings- og lærings-sammenhenger har dette alltid vært aktuelle problemstillinger, kanskje særlig knyttet til elevenes muntlige aktivitet, men samtidig får selvfremstilling ny betydning når

4 Dette kan observeres i mange sammenhenger, f eks ved utveksling av bilder til mobiltelefoner, bruken av emoticons mm i chat-programmer, ved utforming av hjemmesider etc. Dette ble også understreket ved at elevene umiddelbart etterspurte «smileys» og annet grafisk krydder som de ønsket å benytte i poster og kommentarer i eLogg (Schwebs & Opedal 2005).

elever og lærere tar virtuelle læringsarenaer i bruk. Særlig aktuelt blir det vi kan kalle en digital *digital selvframstillingskompetanse* når elevene skal arbeide med, og vurderes på grunnlag digitale mapper og digitale portefolier⁵. Videre vil selvframstilling i høy grad være knyttet til sosiale situasjoner, gjerne knyttet til privatsfæren, der elevene i større grad legger vekt på hvordan de fremstår ovenfor andre når de kommuniserer via nettet.

Forskningen knyttet til ulike former for selvframstilling tar ofte utgangspunkt i Erwin Goffmans bok *The Presentation of Self in Everyday Life* (Goffman 1992). Boken fremstår som et sentralt referansepunkt når det gjelder forståelsen av våre ulike sosiale interaksjoner med hverandre, enten disse er knyttet til en fysisk eller en virtuell virkelighet. Vokabularet som Goffman benytter er et interessant utgangspunkt for refleksjon omkring betydningen og funksjonen til ulike artefakter knyttet til et virtuelt læringsmiljø, og hvordan enkeltpersoner benytter og påvirkes av disse i sin selvframstilling (Döring 2002). Goffmans arbeid er knyttet til situasjoner der vi møter hverandre ansikt til ansikt, men samtidig er tenkningen omkring iscenesettelse et betydelig bidrag til forståelsen av interaksjonsformer der vi ikke kommuniserer i et fysisk rom (Rasmussen 2003).

Goffman betrakter sosiale situasjoner som iscenesatte forestillinger der enkeltindivider, alene eller som del av grupper, gjør bruk av ulike virkemidler for å kommunisere et budskap knyttet til sin person. Disse handlingene kan komme til uttrykk på en rekke forskjellige måter, som enkeltvis eller i sum *gir* og/eller *avslører* mening (Goffman 1992:12)⁶. Videre introduserer Goffman begrepsparet *fasade/scene* og *kulisser*, hvor scenen er der hvor de *opptredende* viser seg for et *publikum* (Goffman, 1992:29). I kulisserne kan en person trekke seg tilbake fra rollene som spilles ut på scenen, dvs man kan opptre i skjul for et bestemt publikum. Både scenen og kulisserne er imidlertid relative i forhold til én bestemt, eller et begrenset antall opptredere, hvilket innebærer at de sosiale situasjonene som fungerer som scene i en sammenheng kan være kulisser i en annen sammenheng. Enhver person vil derfor være nødt til å tilpasse sin oppførsel i henhold til stadige endringer i kontekst, der ulike situasjoner vekselvis tjener som scener og kulisser for hverandre.

Når Goffmans vokabular og beskrivelse av sosiale interaksjoner overføres til virtuelle omgivelser

5 Bruken av begrepet portfolio er sammensatt. I noen sammenhenger brukes dette synonymt med elevens *presentasjonsmappe*, altså det utvalg av arbeider som eleven fremstiller for vurdering i en bestemt kontekst. I andre sammenhenger brukes portfolio som en form for individuell markedsføring, gjerne i en videre kontekst der innholdet legges åpent ut på nett. Felles for de ulike bruksmåtene av begrepet portfolio er imidlertid at det forutsettes at den enkelte har gjort et utvalg og synliggjør en kritisk refleksjon omkring dette utvalget.

6 Den norske oversettelsen benytter «avgir» der Goffman opprinnelig skriver «give off». I denne sammenhengen anser jeg imidlertid ordet «avsløre» for å være bedre egnet på norsk, samtidig som det er tro mot Goffmans bruk av begrepet.

kan man i mange sammenhenger argumentere for at skillet mellom scene og kulisser ikke lenger bare tjener som metaforer, men faktisk gjenspeiler konkrete kvaliteter ved kommunikasjonsløsningene. Den som publiserer kontrollerer kulissene og kan endre tekstens innhold og de omgivelsene de presenteres i, samt til en viss grad bestemme om andre brukere skal gis mulighet til å være medskapere, eller kunne påvirke disse prosessene.

Skrive digitalt

Digitale informasjonsbærere medfører endringene knyttet til produksjon, formidling og bruk av informasjon. En konsekvens er at prosessen med å skrive en digital tekst ofte vil involvere ulike former for kopiering av innhold, enten dette er produsert av andre, eller det dreier seg om egenprodusert mediemateriell. Kompleksiteten knyttet til produksjon og bruk økes ytterligere av nettbaserte tekster der mulighetene til å knytte mange informasjonselementer sammen ved hjelp av hypertekst er en fremtredende egenskap. Det å sammenfatte, kondensere og kritisk vurdere ulike informasjonskilder blir i denne sammenhengen en stadig mer sentral kompetanse (ITU 2003:27).

Utviklingen av nettbaserte medier kan tyde på at de som vil klare seg best i informasjonssamfunnet vil bli de som evner å prosessere store informasjonsmengder med henblikk på kvalitet og relevans i en rekke ulike sammenhenger, og deretter er i stand til å rekontekstualisere innholdet slik at dette kan benyttes for å dekke egne behov i bestemte kontekster (Hoem 2003:8). Å «låne», «stjele», eller «blande» komponenter fra andre tekster blir dermed en sentral del av det å skrive med, og for digitale medier. Det er derfor grunn til å understreke at denne formen for skriving ikke må avskrives som en uønsket aktivitet, men at undervisningen snarere legges opp slik at de lærende får anledning til å gjøre konkrete erfaringer, noe som gir et grunnlag for refleksjon omkring de kvalitative forskjellene mellom ulike former for kopiering, som å *sitere*, *referere*, og *plagiere*. Bruken av mediemateriell funnet på nettet er også

svært utbredt, uten at de unge har gjort seg noen refleksjoner omkring eventuelle problemer knyttet til lovligheten av dette - jmf. hva Åndsverkloven åpner for i form av *sitatrett* mm.

De unges kopiering av mediemateriell danner utgangspunkt for produksjon av nye uttrykk, noe som kan knyttes til Claude Lévi-Strauss' skille mellom *le bricoleur* og *l'ingenieur*, med referanse til henholdsvis det tradisjonelle og det moderne samfunns måte å tenke på (Lévi-Strauss 2002). Mens ingeniøren frambringer enkelttilfeller ved en systematisk tilnærming samler brikoløren⁷ på enkeltelementer som kan komme til nytte uten å vite hva de enkelte objektene skal brukes til i det øyeblikket han kommer over det. Ungdom som opptrer som brikolører i mange sammenhenger og foretar en rekke estetiske og komposisjonsmessige vurderinger med sine forråd av komponenter, noe som blant annet kommer til uttrykk ved at helheten sier noe om «hvem jeg er» (Ridderstrøm 2005:81).

Bricolage åpner for innovasjon ved at objekter gjerne ender opp med et helt annet anvendelsesområde enn den konteksten det opprinnelig tilhørte, og sammenhenger med evnen til nytenking gjør brikolørens egenskaper interessante. En utdanning som kun gjør oss flinke til å gjengi informasjon er i seg selv til liten hjelp, et samfunn i utvikling trenger også de som tør og evner å utfordre det bestående (Zakaria 2006).

Selvfremsending og personlig publisering

Personlig publisering handler om mer enn å legge innhold ut på nettet, i like stor grad dreier disse publiseringssjangerne seg om å forholde seg til informasjon som andre har gjort tilgjengelig. En aktiv bruk av nettmediene medfører at den enkelte både er produsent og konsument av informasjon, samtidig som det ikke er et klart definerte skille mellom disse bruksmåtene. Knyttet til personlig publisering vil de aller fleste tekster oppstå som ulike former for respons til andre tekster, enten i form av kommentarer direkte tilknyttet det publiserte innholdet, eller i form av eksterne tekster med ulike former for hypertextuelle koblinger til den opprinnelige teksten. Slike tekstunivers kan karakteriseres som sosiale interesse- og praksisfellesskap⁸ der ulike former for samarbeid oppstår, og konstituerer et publikum uten at det krever noen formell tilknytning mellom deltagerne (Hoem &

7 «Bricolage» brukes i fransk dagligtale om en uformelt arbeid, ofte knyttet til hobbyvirksomhet, men også i betydningen "ikke skikkelig utført arbeid". Eksempler kan være å sette sammen en gjenstand av en mengde smådeler, eller improviserte, amatørmessige reparasjoner med det brikoløren måtte ha for hånden. Ifølge Lévi-Strauss bruker en brikolør tilgjengelige "omveier" for å nå fram til et resultat som gjerne fremstår som ad hoc-løsninger på praktiske eller eksistensielle problemer (Ridderstrøm 2005:73).

8 Praksisfellesskap, se (Wenger 1998).

Schwebs 2005).

En nettside kan både gi og avsløre en mengde informasjon om den som står bak sidens utforming og innhold. Dersom en slik nettside vedlikeholdes ved hjelp av programvare som automatiserer flere av oppdateringsrutinene vil forholdet kunne forskyves i retning av at det avsløres mer informasjon: Et publiseringsystem vil for eksempel normalt vise tidspunktet for når det sist ble lagt inn informasjon, man kan se når den siste kommentaren ble lagt inn, hvor mange poster som er lagt inn i løpet av en bestemt måned, under hvilke emner, osv. Samtidig kan systemets predefinerte funksjonene også benyttes til selvfrestilling ved å manipulere andre til å tro at aktiviteten er annerledes enn hva som faktisk er tilfelle. Her er det tilgangen til systemets kulisser som lar brukeren utnytte et publiseringsystem på et metanivå der man bevisst gir informasjon i en form som tilsynelatende fremstår som om den er avslørt. Eksempler på dette er funksjoner som lar brukeren poste frem i tid og dermed gi et inntrykk av at den som publiserer er aktiv på et tidspunkt hvor vedkommende gjør noe helt annet. Brukeren kan også endre dato på tidligere poster, og på den måten gi et inntrykk av aktivitet mens det egentlig dreier seg om å resirkulere innhold. Videre gjør noen systemer det mulig å kommentere sine egne innlegg, anonymt eller til og med under falsk navn. Mulighetene er mange, noen åpenbart karakteriseres som uetiske, men de er ikke desto mindre viktige elementer i en forståelse av hva nett publisering faktisk innebærer.

Informasjonsflyten på Internett er vanskelig å kontrollere, noe som i høy grad oppleves i skoleverket, og de personlige publiseringsmediene synliggjør mange av disse problemstillingene til fulle. Personlig publisering innebærer at det ikke er noen formalisert kontroll med innholdet før det publiseres: Innhold og presentasjon vurderes kun av den enkelte, og fremstillingen kontrolleres i beste fall i ettertid. Dette er opplagt en utvikling man bør stille seg kritisk til, men samtidig er det vanskelig å se hvordan man skal kunne forhindre at et stort antall unge tar mulighetene i bruk, noe som understreker behovet for at de unge får gjøre kjent med de grunnleggende egenskapene ved ulike former for kommunikasjon⁹ på nettet, og at dette er et ansvar som i stor grad kommer til å hvile på skoleverket¹⁰.

9 Nettmediene kan sies å favorisere kommunikasjonsformer som i hovedsak er aktivitetsorientert, der hensikten med kommunikasjonen gjerne er å skape et fellesskap mellom deltagerne (Stuedahl 1997).

10 Innlegg i diskusjonsforum er et eksempel på en publiseringsform som grenser opp mot personlig publisering. Pressens motvilje mot å anse slike innlegg som noe som bør ligge inn under redaktøransvaret er dermed eksempel på hvordan kontrollfunksjonene forsvinner på nettet, samtidig som forholdet mellom personlig- og redaksjonell publisering utviskes. Dette krever at brukerne er seg mediets egenskaper bevisst, både når de leser og skriver på nettet. Se (Manshaus 2005).

Selvframstilling i eLogg - tilrettelegging gjennom systemdesign

Under utviklingen av eLogg¹¹ var forskere og designere interessert i å utnytte funksjoner knyttet til sosial programvare¹² samtidig som en sentral målsetning har vært å legge til rette for den enkeltes opplevde kontroll med selve publiseringsarenaen. Forskningsprosjektet satte klare føringer for designet ved at sjangere knyttet til personlig publisering skulle ligge til grunn for den endelige løsningen der det også ble lagt vekt på å gjøre en del tilpasninger for bruk i skolen. I dette arbeidet jobbet utviklerne nært med en referansegruppe bestående av lærere fra grunnskolen. Lærerne bidro i utviklingsperioden gjennom deltagelse i arbeidsmøter, gjennom individuelle tilbakemeldinger til designerne, i form av skriftlige rapporter, og i gjennom intervjuer, gjennomført individuelt og i grupper. I sum resulterte dette i at det tidlig ble satt opp noen sentrale prinsipper:

- Logger knyttet til hver enkelt elev, der de tekstene som er postet sist vises først
- "Bloggroller" som synliggjør aktivitet i loggene
- Alle skal i utgangspunktet kunne lese alt som de andre deltagerne har postet
- Alle som har lesetilgang skal også ha mulighet til å kommentere, men eieren gis eksklusiv rett til å slette kommentarer i sin logg
- Den enkelte skal kunne tilpasse tekstenes utforming, samt det grafiske designet som omgir disse tekstene
- Minst mulig "avstand" mellom å lese, produsere, og endre tekstene

For de som kjenner publiseringskulturen knyttet til blant annet weblogger på Internett vil disse prinsippene fremstå som relativt basale. Samtidig er det grunn til å påpeke at de fleste av disse funksjonene ikke finnes, eller de er i beste fall vanskelige å benytte, i de mest brukte studie-støttesystemene¹³. Mange av de nevnte funksjonene er nødvendige dersom et system skal kunne legge til rette for den enkeltes muligheter for selvframstilling: Det som publiseres må knyttes nært til enkeltpersoner, innholdet må kunne gis en individuelt tilpasset form, samtidig som aktiviteten og det publiserte innholdet må synliggjøres i sosiale sammenhenger som åpner for respons fra andre.

At andre skal kunne lese postene som legges ut er et bærende konsept innen personlig publisering,

11 eLogg er en kommunikasjonsløsning utviklet som en del av Dramaturgi i distribuert læring. Systemet er brukt i et titall klasser i på ulike alderstrinn i grunnskolen i Bergen. eLoggs egenskaper er presentert i Hoem & Schwebs 2005.

12 «Sosial programvare» kan defineres som programvare som har til hensikt å utvide brukernes sosiale nettverk, samt deres muligheter for å samarbeide, gjennom strukturering av datamediert innhold (Tom Coates, 2003 – se http://www.plasticbag.org/archives/2003/05/my_working_definition_of_social_software.shtml, ikke minst kommentarene, for flere perspektiver).

13 Poenget er ikke nødvendigvis fraværet av slike funksjoner i andre systemer, men snarere at ulike design fremmer ulike kommunikasjonsmønstre. For eksempel vil diskusjoner i eLogg måtte foregå i tilknytning til poster i individuelle logger, mens dette i mange andre systemer foregår i egne forum der alle er likestilte.

men lærerne er samtidig opptatt av at svake elever ikke skal stigmatiseres gjennom å poste i full åpenhet, i det minste ikke før læreren har hatt anledning til å komme med innspill og eventuelle korreksjoner. Som en tilpasning til referansegruppens ønsker valgte utviklerne en løsning der postene kan ha forskjellig status. I sin personlige profil kan eleven velge om postene skal kunne leses av alle på tinnnet, eller som dette kun skal være mulig for de som tilhører elevens basisgruppe. Videre er det mulig å kategorisere postene som enten "kladd" (bare loggeieren selv kan se posten), "vis for lærer", og "ferdig" (alle kan lese posten).

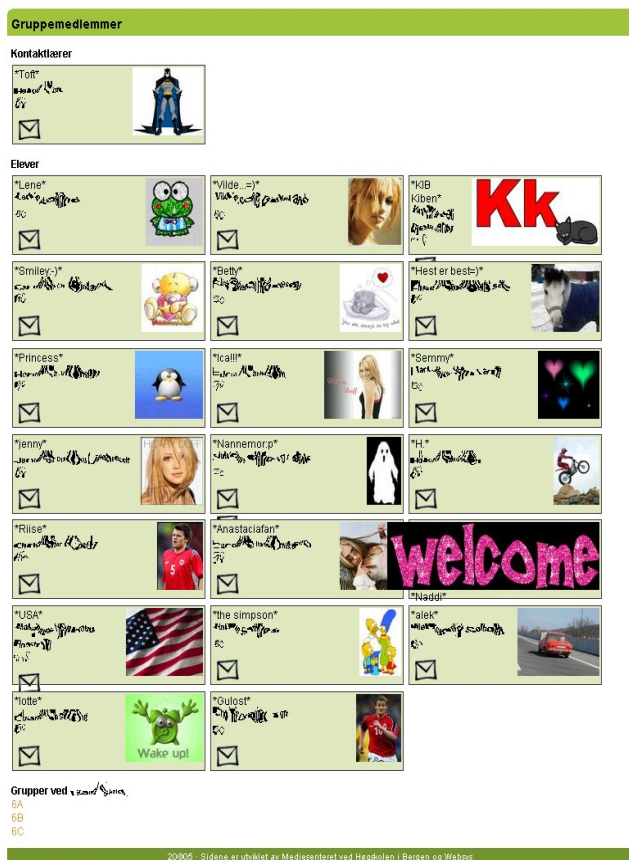
eLogg er designet med forskjellige grensesnitt og tilpasningsmuligheter for småskoletrinnet, mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Dette ble gjort med tanke på å kunne legge til rette for funksjoner som i ulik grad støtter forskjellige kommunikasjonsmønstre på de enkelte nivåene¹⁴, noe som har fått konsekvenser for det grafiske designet og dermed hvilke drakter elevene kan velge mellom. Et annet sentralt siktemål har vært at publiseringen i eLogg skal forholde seg til faglige og sosiale tekster på samme måte. Alle tekster presenteres følgelig innenfor den samme kronologien i loggene, men den enkelte loggeier kan knytte postene til én eller flere kategorier slik at tekster med samme tema kan gjenfinnes gjennom enkle sorteringsfunksjoner.

Selvfremsending i eLogg - praktisk bruk

eLogg har blitt brukt i de klassene hvor lærerne i referansegruppen har vært kontaktlærere.

Materialet som er analysert ligger tilgjengelig for alle som har et passord til systemet og består av en rekke poster fra elevenes logger, inklusive kommentarer og informasjon i de personlige profilene, samt mediefiler i personlige og felles arkiver. Forskergruppen har hatt tilgang til materialet ved å logge seg på systemet på samme måte som elever og lærere¹⁵.

Som et supplement til det elevproduserte materialet har forskergruppen også hatt tilgang til en del data om bruk fra selve systemet. Dette er i

14 Forhold knyttet til kommunikasjonsmønstre er behandlet i flere artikler knyttet til konsept for utvikling (Hoem, 2005a), funksjonsmessig utforming (Hoem, 2005b), og praktisk bruk (Baggetun, 2006) av eLogg.

15 At det er brukt en ordinær pålogging innebærer blant annet at forskergruppen har vært synlige for de andre brukeren

benyttet for å lokalisere aktivitet som så har blitt gjort til gjenstand for en nærmere analyse.

I forsøket på å si noe om hvorvidt eLogg oppmuntrer til og øker elevens evne til selvframstilling har jeg sett på tekster produsert av elever i en klasse på småskoletrinnet, supplert med materiale fra en klasse på ungdomstrinnet. I gruppeintervjuer uttaler elevene seg gjennomgående positivt om de mulighetene eLogg gir dem, og mange fremstår som bevisste i forhold til at virkemidlene de benytter *gir* mening. Dette sees også igjen i mange av tekstene, ikke minst de som er av sosial karakter. I intervjuene kommer det imidlertid ikke frem opplysninger som tyder på at elevene også er bevisste om hvordan bruken av eLogg kan *avsløre* mening. Dette krever et refleksjonsnivå som en ikke kan forvente at elever i småskolen har opparbeidet, men eLogg gir læreren anledning til å nærme seg disse problemstillingene med utgangspunkt i elevenes eget arbeid.

I systemets kulisser, dvs i de delene av grensesnittet hvor den enkelte elev har eksklusiv tilgang kan elevene blant annet editere sin personlige profil. De kan legge inn bilde og nickname, endre drakt (loggens utseende), skrive om seg selv og sine interesser, endre passord, samt styre om andre enn medelevene skal kunne lese loggen. Noen funksjoner skiller seg ut, delvis fordi de er enkle å ta i bruk, men også fordi effekten oppleves som betydelig. Slike populære funksjoner har vært å endre *drakt*, endre bilde i den personlige profilen, samt å endre nickname (Schwebs & Opedal 2005). Alle disse funksjonene medfører umiddelbart endringer i elevenes egne logger, mens den siste funksjonen også får konsekvenser for hvordan elevene synliggjøres i andre logger. Et utbredt fenomen er at elevene erstatter bilder av seg selv med bilder av tegneseriefigurer, popstjerner, fotballspillere, dyr etc, gjerne i kombinasjon med et passende nickname, en bruk som gjenspeiler unges selvframstilling slik denne arter seg på den åpne delen av Internett.

gjennom en egen logg. Under utviklingen ble denne loggen noen ganger benyttet aktivt for å demonstrere funksjoner, komme med spørsmål, og ikke minst motta innspill via kommentarer fra elevene.

Selve editoren, der tekstene produseres og endres, gir eleven noen muligheter for å kontrollere de andre elevenes tilgang til selve posten, samt hvorvidt de andre kan gi kommentarer. Så lenge posten har statusen kladd kan eleven fritt eksperimentere med tekst og bilder. Posten blir satt inn i den kronologiske sammenhengen, og eleven kan se hvordan den vil fremstå for andre, men er ikke synlig for andre før eleven velger å gi posten statusen ferdig. Elevene kan i tillegg benytte sitt personlige mediearkiv til å ta vare på filer som de ikke vil dele med andre før de eventuelt velger å publisere disse ved å inkludere dem i en post som kan leses av andre. Mulighetene knyttet til å begrense tilgang benyttes imidlertid i liten grad, de aller fleste er interessert i å dele det materialet de finner eller har produsert, noe som medfører at neste alle postene har statusen ferdig, samt at mediemateriell legges i det felles mediearkivet. Eneste unntak er at en del elever velger å begrense lesetilgangen til de som tilhører deres egen gruppe.

På den åpne delen av Internett ser man at weblogger benytter hyperlenker for å knytte poster og personer sammen, men at dette først og fremst skjer i form av kommentarer i andres logger der kommentatorenes innlegg gjerne ledsages av en peker til deres egne logger¹⁶. På samme måte ser vi relativt lite til bruk av hyperlenker i selve postene i eLogg, men vi kan likevel observere en rekke tilfeller av dialog på tvers av logger ved at postene omhandler samme tema innenfor et avgrenset tidsrom. Det fremgår tydelig at elevene leser hverandres logger, og reflekterer over det andre skriver. Slike *indirekte dialoger* kan oppstå fordi loggpостene er tilgjengelige for alle elevene (Baggetun 2006).

Ulike publiseringskulturer

På ungdomstrinnet har eLogg blitt benyttet ved siden av annen programvare, noe som sammen med lærernes oppgaveformulering har bidratt til at aktiviteten har blitt dreid i retning av kommunikasjon snarere enn produksjon. Enkelte lengre tekster ble knyttet til arbeider i eLoggs interne prosjektverktøy¹⁷, men dette ble i liten grad synliggjort i de enkelte elevenes logger. I loggene skriver elevene på ungdomstrinnet hovedsaklig korte tekster i en form som inviterer til respons fra medelevene. Typiske eksempler er utsagn eller spørsmål knyttet til hva de andre mener om aktuelle hendelser, oftest knyttet til populærkultur. Nesten alle elevene bytter ut bildene i sin personlige profil, gjerne med en pop-stjerne eller fotballspiller, og lager sitt eget nickname. eLogg utnyttes

16 Utstrakt bruk av pekere til andre nettsider i selve blogg-postene er et fenomen som i større grad synes å kjennetegne weblogger skrevet av voksne. Dette representerer en mer indirekte relasjonsbygging enn hva tilfellet er ved kommentering i selve postene. Forskjellene kan skyldes at de unge først og fremst legger vekt på sosiale relasjoner mens voksne i større grad benytter hypertext for å knytte bloggposter sammen tematisk.

17 Prosjektverktøyet har kun vært tilgjengelig for elevene på ungdomstrinnet.

dermed åpenbart til former for selvframstilling, men dette knyttes i liten grad til faglige tekster noe som medfører at læringspotensialet ikke kan sies å være utnyttet.

På småskole-trinnet arter det seg annerledes. Blant de elevene som er aktive i eLogg produseres det flere lengre tekster, både faglige og sosiale, mange av høy innholdsmessig kvalitet. Dette synes å kunne tilskrives flere forhold: For det første har læreren her tatt eLogg i bruk på en mer gjennomgripende måte, som det verktøyet elevene benytter dersom de skal produserte tekster ved hjelp av datamaskinen. Vedkommende formulerer klare oppgaver og følger aktivt opp elevenes tekstproduksjon i form av kommentarer i eLogg, samt gjennom veiledning foran datamaskinen. I tillegg sørger læreren for å gjøre bildemateriale tilgjengelig for elevene, som disse kan gjenbruke i sine egne poster. Gjennom denne aktive holdningen til elevenes tekstproduksjon synes læreren å ha oppnådd å gjøre flere av elevene trygge på seg selv og systemet, noe som medfører at de også har lettere for å ta eLogg i bruk hjemmefra, da også til tekster av mer sosial karakter. Mange av elevenes tekstene preges av å ha blitt til i et samspill mellom en faktaorientert tilnærming (knyttet til skolesituasjonen) og tema som tydelig stammer fra hva den enkelte holder på med og er opptatt av på fritiden.

Enkelte elever er svært aktive brikolører, ikke minst når det gjelder å samle bilder og ikoner, og poste dette i sine egne logger. De benytter seg da av muligheten til å kopiere og lime inn bilder direkte i editoren. Bilder som blir populære gjenbrukes av andre elever i deres egne logger, og danner dermed en felles referanseramme.

Sammenfatning

På alle klassetrinnene gir elevene gjennom intervjuer uttrykk for at de er positive til mulighetene eLogg gir dem til selv å påvirke loggens utseende, videre at de liker muligheten til å se hva de andre elevene holder på med, samt at det generelt er morsomt å jobbe med eLogg. Dette indikerer at den personlige publiseringsformen som eLogg representerer kan fungere godt som en motivasjon i elevens tekstproduksjon. Dette er i seg selv betydningsfullt, ikke minst gitt et sosiokulturelt perspektiv på læring der det anses som avgjørende at en makter å skape et kommunikasjonsmiljø der den enkelte opplever å bli sett og verdsatt, noe som er en forutsetning for at den enkelte skal motiveres til å bli en aktiv deltager som bidrar til de andre i gruppen. Designet av eLogg, særlig med tanke på å synliggjøre elevenes tekster og legge til rette for rask tilbakemelding, synes å være av stor betydning i denne sammenhengen. Likevel er det vanskelig å komme med entydige konklusjoner når det gjelder forholdet mellom de mulighetene som eLogg gir med tanke på

selvfremstilling og det faglige utbyttet som elevene får ved å produsere tekster ved hjelp av systemet. Her, som på alle områder innen undervisning, er det et samvirke mellom mange faktorer der lærerens holdning og faktiske bruk av et publiseringsystem spiller en avgjørende rolle.

Noen av utfordringene fremover er blant annet knyttet til en mer helhetlig forståelse av samvirke mellom ulike kommunikasjonsløsninger. Ikke minst bør en se nærmere på hvordan bruken av personlige logger kan benyttes i forarbeidet til mer omfattende elevproduksjoner på de høyere klassetrinnene, hvor potensialet knyttet til prosessorientert skriving og underveisevaluering synes åpenbart. Videre bør det jobbes med å legge til rette for en økt bruk av hypertekst, særlig fordi elevene i økende grad må forholde seg til nettbaserte læringsressurser. Det bør også jobbes videre med didaktikk med henblikk på hvordan lærerne kan oppmuntre til en publiseringskultur der elevene ser fordeler ved å bidra til en felles innhenting av informasjon, noe som i sin tur er et fundament for kollektiv kunnskapsbygging. Bruken av eLogg gir noen indikasjoner på at et publiseringsystem som åpner for selvfremstilling kan medvirke til en slik publiseringskultur, forutsatt at dette skjer i samspill med en undervisningsform som faktisk oppmuntrer til elevenes tekstproduksjon.

Referanser

Alle nettreferanser sjekket i april 2006

- Baggetun, Rune & Mjelstad, Stig (2006): "Communication patterns in Virtual learning environments". Submitted to IFIP Joint Conference. Imagining the future for ICT and Education 2006
- Chandler, Daniel (1998): "Personal Home Pages and the Construction of Identities on the Web"
<<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/webident.html>>
- de Certeau, Michel: "The Practice of Everyday Life"
<http://www.ubu.com/papers/de_certeau.html>
- Döring, Nicola (2002): "Personal Home Pages on the Web: A Review of Research" JCMC 7 (3) April 2002
<<http://jcmc.indiana.edu/vol7/issue3/doering.html>>
- Goffman, Erwin(1992): *Presentation of self in Everyday Life*. NY: Doubleday Anchor.1959
Norsk overs: *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax 1992
- Hoem, Jon (2003): "Digital dannelse", KULT8801 - Forsking og samfunn, NTNU
<http://infodesign.no/artikler/digital_dannelse_090104.pdf>

- Hoem, Jon (2005a): “Digitale læringsomgivers kommunikasjons mønstre”
<http://www.itu.no/filearchive/JH_LMS_vs_PP.pdf>
- Hoem, Jon & Schwebs, Ture (2005): “Personal Publishing and Media Literacy”
<http://infodesign.no/artikler/personal_%20publishing_media_literacy.pdf>
- ITU (2003): *Digital kompetanse – problemnotat*
<<http://odin.dep.no/archive/ufdvedlegg/01/04/Pnota042.pdf>>
- ITU Monitor (2005): *ITU monitor 2005 - På vei mot digital kompetanse i grunnopplæringen*, Universitetsforlaget
- Lévi-Strauss, Claude (2002): *Den ville tanke*, Oslo: Spartacus
- Manshaus, Halvor (2005): “Ytringsfrihet: Redaktøransvar på Internett”
<http://www.jusnytt.no/hm/artikler/redaktoeransvar_paa_internett>
- Rasmussen, Terje (2003): “Media of the Self - Reflections on the personal web page”
<<http://www.media.uio.no/personer/terjer/Media%20of%20the%20Self.pdf>>
- Rheingold, H. (1993). *The virtual community*, Reading, MA: Addison-Wesley.
<<http://www.rheingold.com/vc/book/>>
- Ridderstrøm, Helge (2005): “Ungdommers kombinasjonskunst - bricolage for en ny tid”
<<http://www.ungdomsforskning.no/Download/1-2005/Ridderstr%9Bm.pdf>>
- Schwebs, Ture & Hanne Opedal (2005): “Å lage en design: Funksjon og form i eLogg”
Delrapport fra prosjektet Dramaturgi i distribuert læring
- Schwebs, Ture (2006): “Elevtekster i digitale læringsomgivelser”, *Digital kompetanse*, 1/2006
- Stuedahl, Dagny: “Et jeg i tegn - identitet i skrift på internettet”, *Norsklæreren* 3/1997
<<http://folk.uio.no/inint/Gamle/H1997/emne11a.html>>
- Teknologirådet (2005): *Informasjonssamfunnet 2020 - Om ungdom og IKT, myndigheter og universiteter*, Teknologirådets Rapport 5 – 2005
<http://www.teknologiradet.no/Informasjonssamfunnet%202020_T9CVJ.pdf.file>
- Turkle, Sherry (1996): *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, Simon and Schuster
- Turkle, Sherry (2005) *The Second Self - Computers and the Human Spirit*, MIT Press
- Wenger, E. (1998): “Communities of Practice. Learning as a social system”, *Systems Thinker*
<<http://www.co-i-l.com/coil/knowledge-garden/cop/lss.shtml>>
- Zakaria, Fareed (2006): “We All Have a Lot to Learn”, *Newsweek* January 9, 2006
<<http://www.fareedzakaria.com/articles/newsweek/010906.html>>

Illustrasjoner:

1. Eksempel på bricolage, hjemmeside laget på piczo.com
2. Oversikt over medelever på ungdomstrinnet
3. Editering av personlig profil i eLogg, grensesnitt for barnetynet
4. Editering av post i eLogg, grensesnitt for barnetynet